

YİTİRDİĞİMİZ BÜYÜK DEĞER*

MUHİBBE DARGA

Edebiyat Fak. Öğretim Üyesi

Kısa bir süre önce (18 ocak 1975), dünya çapında bir bilim adamımızı, örnek bir hocayı, iyi bir insanı yitirmenin derin acısı içindeyiz. Vakitsiz ölümü ile yakınlarını, dostlarını ve öğrencilerini yasa boğan hocamız Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel bugünkü Türk Arkeolojisini kuranların başında yer almaktadır. Yıllardan beri kendisini çok yakından tanıyan, aynı çatı altında birlikte çalışmak mutluluğuna erdiğim bu büyük bilim adamını Türk kamuoyuna da biraz olsun tanıtabilmenin mutluluğunu duyuyorum.

Uluslararası Değer :

Hocamız Arif Müfid Mansel, XX. yüzyılın başlarında İstanbul'da, soylu bir ailenin Sultanahmet civarındaki büyük konağında hayata gözlerini açtı. Okumuş bir çiftin erkek evladı olarak küçük yaştan itibaren esaslı bir eğitim gördü; dil ve müzik öğrenimine de ailesi tarafından yöneltildi. Orta öğrenimini Fransız Lisesi'nde tamamladı. 20 yaşına varmadan yüksek öğrenime olağanüstü yetişmiş iki yabancı dil Almanca ve Fransızca ile hazırды. Mühendis olmak isteyen genç Arif Müfid Mansel'in babası Müfit Bey'in yakın dostu Halil Ethem Bey'in içten uyarması ile Klâsik Arkeoloji öğrenimine karar verdi. Ailesi tarafından 1925 yılında Almanya'ya yollandı ve Berlin Üniversitesi'nde 5 yıl Prof. Furtwangler, Rodenwaldt ve Noack gibi ünlü hocalardan öğrenim görüp doktora tezini verdikten sonra Türkiye'ye döndü. Çağının bilimsel metodları ile kendini en iyi şekilde yetiştiren, Klâsik Arkeoloji yanında Eski Yunanca ve Lâtince de öğrenen genç arkeolog Dr. Mansel'in ilk görevlerinden biri İstanbul Arkeoloji Müzesi Müdür Yardımcılığı olmuştur (1930).

Asıl uğraşı olacak hocalığa İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde öğretim görevlisi olarak 1935 yılında atanmıştır.

* Cumhuriyet, 15 Şubat 1975

Arkeolog Dr. Arif Müfid Mansel bu iki görevi başarı ile yürütmüş, müzede 15 yıl çalışmıştır. Mansel'in bilimsel kariyelerinde müzeciliğinin ağır bastığı yıllarda (1930-1945) Büyük Atatürk'ün isteği ve himayesi ile Yalova'da Trakya yöresinde Lüleburgaz, Kırklareli ve Vize Tümülüslerindeki kazıları, Klâsik Arkeoloji alanında yapılan ilk yöntemli ve sistemli alan araştırmalarıdır. Bu kazıları, İstanbul dolaylarında Küçük Çekmece'de eski Region şehrinde Arkeoloji Müzesi Müdürü merhum Aziz Ogan'la ortak çalışmaları izlemektedir. Burada Jüstinyanus çağına ait bir yazlık sarayın kalıntıları, iç süslemeleri ve ek bölümleri ortaya çıkarılmıştır. Müze'de görevli iken bilimsel araştırmalar yapan hocamızın buradaki malzemenin yayımında emeği geçmiştir. Kanımızca bu konudaki en ilginç yayımı İstanbul Müzesi Bizans eserleri seksiyonunda sergilenen Bizans kurşun lâhitleri koleksiyonu hakkındaki yazısıdır. Almanca kaleme alınan bu eser Klâsik Arkeolog Dr. Arif Müfid Mansel'in Bizans sanatı bilgisinin ve konuya katılmasının açık bir belgesidir.

Arkeologlar için zaman zaman “şanslı arkeolog” deyiminin kullanılması olağandır denilebilir. Mansel için bu nitelemeyi kullanmamak daha yerinde olacaktır. Çünkü o, nerede ve nereye ilk kazmanın vurulması gerektiğini isabetle, bilinçli bir şekilde uzun çalışmalar sonucu saptayabilmiştir.

Mansel, 1944'te Profesör ünvanını kazanmış, 1946 yılında “Klâsik Arkeoloji Kürsüsü”nü kurmuştur. Bu yıllara rastlayan öğrenimim sırasında bugün meslek arkadaşım olan bir çok öğretim üyesi ve yurt yüzeyine dağılmış arkeolog onun derslerinde birleşmiş, büyük bir sevinç ve öğrenme kuşkusu ile hocamızın kendine özgü konuşmasıyla sunduğu “Klasik Çağ Sanatı” konularını izlemiştir. Yine o yıllarda “Ege, Yunan, Mısır”, “Eski Önasya Tarihi”, Mansel tarafından verilmekte idi. Hemen ekleyelim ki, o zaman verilen bu konuların ders kitaplarını da ihmal etmeden hazırlamış ve öğrencilerine sunmuştur. Yıllar geçtiği halde 1942'de yayımlanan adı geçen kitapları halâ öğrenciler kullanmaktadır.

Anadolu'yu Tamtış :

Prof. Mansel sadece bir masa başı bilim adamı değildi, O bir aksiyon adamıydı aynı zamanda. . . son anına kadar da böyle kaldı. Her ders yılı izlenen ders ve seminer konuşmaları yalnız nazari bilgilerle verilmez ve yayınlardan öğrenilmezdi. Yıllarca Mansel'in başkanlı-

ğında ilk öncüler bizim kuşak, sonrakiler ve en gençler Anadolu'yu O'nun berrak objektif açısından gördük, O'nun sesiyle dinledik ve Anadolu'yu tanıdık. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel hoca olarak, yetiştirdiği gençlere sadece antik şehirleri, anıtları tanıtmadı, tüm Anadolu uygarlıklarını bir bir yorulmadan açıkladı. Ön-Asya uygarlığı içinde Anadolu'nun yerini, önemini kanıtladı, ortaya koydu. Klasik Yunan sanatının doğuşundaki nedenlerin başında I. bin yılı Anadolu kültürünün ne denli etken olduğunu yalnız dersleri ile değil; yazıları, araştırmaları ile öğrencilerine ve bilim dünyasına öğretti. Böylece Prof. Mansel, Klasik Arkeolojiye yeni bir açıdan bakılması gereğini sundu; başka bir deyimle bir ekol kurdu ve bunu bilim dünyasına kabul ettirdi. O'nun hocalığı ve önderliği sayesinde İstanbul Üniversitesi Klâsik Arkeoloji Kürsüsü bilimsel eğitim ve öğrenim yapan bir müessesese olmuştur.

Mansel, hoca ve kazıcı olarak, hayatının en verimli olduğu yıllarda (1946 ve sonrası) Pamfilya (Antalya ili) araştırmalarına yöneldi. Bu kararında 1943 yılında III. Türk Tarih Kongresi'nde görüştüğü İnönü'nün de rol oynadığı söylenir. Aslı üyesi olduğu Türk Tarih Kurumu'nun büyük maddî desteği ile Side ve Perge'de başarı ile yönettiği ve 26 yıldanberi süren kazılar Türkiye'de yapılan Klâsik Arkeoloji çalışmalarının ön aşamasını tutanlardandır.

Adı geçen her iki kentte kazı başkanı olarak genç meslek arkadaşları ve öğrencilerinin ortak çalışmalarıyla yürüttüğü kazılar sonucu gün ışığına çıkarılan yapılar, üstün el işçiliğinin ürünü olağanüstü heykeller bölge müzelerinin zenginliğini oluşturmuştur.

Yaradılış itibarıyla insancıl, çevresini seven, dostluklarına bağlı, yardıma hazır, her yeniliğe açık Prof. Dr. Mansel tüm dinleyenlerin zevkle izlediği konferansları ile Side ve Perge kazılarının ürünlerini, bilimsel sonuçlarını dış ülkelerde ve yurdumuzda halka indirmeyi görev bilen bir bilim adamı idi.

Derin ve titiz çalışma ürünü makaleler yazmayı yeğleyen Mansel'in 200'den çok eseri arasında makalelerinin hemen hepsi arkeoloji bilimine yeni katkılarda bulunmaktadır. Bugün her yerde aranan ve 3. baskısı bitmek üzere olan "Ege ve Yunan Tarihi" adlı el kitabı Türk arkeoloji ve tarih öğrencileri ile arkeolojiyi sevenlere onun en güzel armağanıdır.

Zaman zaman yönetsel işleri de yüklenen Mansel, 1951-1956 yıllarında Edebiyat Fakültesinde Dekanlık yapmıştır. Yönetici ve

yapıcılığının en somut belgesi ise, Fakültenin sınırlı bir bütçesi olduğu İkinci Dünya Savaşından sonraki yıllarda mütevazî olanaklarla kurduğu ve başkanlığını üzerine aldığı “Antalya ili Arkeoloji İstasyonu”-dur. Mansel’in emeği ile bugün bu istasyon modern bir arkeoloji kitaplığının çekirdeğini de içine alan, genç arkeologların barınacağı, bilimsel çalışmalarını rahatlıkla yapabileceği bir enstitü niteliğine ulaşmıştır.

Prof. Mansel’in bilimsel ve onursal ünvanları arasında Türk Tarih Kurumu üyeliği, Alman Arkeoloji Enstitüleri, Avusturya ve Sofya Akademileri üyelikleri sayılmaya değer. Federal Alman Hükümeti, Mansel’e en yüksek liyakat nişanını vermiştir.

Prof. Dr. Arif Müfid Mansel’in yalnız değerli bir ilim adamı, iyi bir yetiştirici, metodlu bir arkeolog niteliklerinin yanında en büyük vasfı, artık dünyamızda az görülen XIX. yüzyılın büyük adamlarına özgü geniş bilgi ve çok yönlü bir kültüre sahip olması ve bunun yanında bitmeyen bir kitap sevgisini, ölümüne dek şaşmadan sürdürmesidir. Hocamız, babası Arif Müfid Bey’den kalan zengin Osmanlı yayınlarına Klâsik Arkeolojinin temel eserlerini, büyük ansiklopedilerini, el kitaplarını ve sürekli bilimsel yayınlar dizisini ekleyerek, hepimize istediğimiz zaman açık olan bir kitaplık (6-7 bin cilt) oluşturmuştur.

Prof. Müfid Mansel’in hayata gözlerini yumması ile değerli bir bilim adamını, iyi bir insanı, dayanağımızı yitirdik. Yaşımız sınırsızdır¹.

¹ Türk Tarih Kurumu kararı ile Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel’in onuruna yayımlanan «Mansel’e Armağan — Mélanges Mansel» (Ankara 1974) adlı üç ciltlik eserde yayınlarının tam listesi verilmiştir. Bk., cilt I, s., 20-34.